

Entrevistat: Andreu Gonzalvo Argentó- Nascut a l'Ametlla de Mar el 1921
Explica l'experiència del seu germà **Antonio Gonzalvo Argentó**(1908-1987) que
va estar tancat a la Punxa a Tarragona.
L'acompanya la seva filla, Josefa Gonzalvo.

Data de l'entrevista: 17 de juliol de 2007

La Guerra Civil.

Antonio era pescador. Anava a la mar. Anava en una barca que li deien la Balandra. Va esclatar la Guerra i es va posar a milicià, perquè allí li donaven 10 pessetes i a la mar no guanyàvem res. Li donaven 10 pessetes cada dia, de milicià, a la CNT. I després, ell, quan lo van enviar a la Guerra, va anar-hi. Se'n va anar cap a la Guerra, i, va estar a Pàndols, a la Serra de Cavalls...

Quan van passar el riu los fascistes, ell va baixar amb tres o quatre d'aquí el poble i es van amagar al mas del Renegat. Va ser quan, després, me van agafar a mi, a mon pare, i a son sogre. Ens van portar a l'Ajuntament i ens van tancar a un quartet. En son demà, a migdia, ens porten a una casa que hi ha a la porta d'aquí. I, fill meu! A l'entrar, ja em vaig esparverar. Dos capitans, un comandant, un tinent coronel, tots! Diu: "*Vostè poses al mig*". I, jo, al mig, allí, i ells al costat, així. Jo els portava menjar, de nit, al mas del Renegat. Tan jove que era! Setze anys, tenia.

I allí ens van jutjar. Jo vaig ser el primer, i: "*Mira, digues la veritat, on està ton germà? Que, si no, lo farem anar al front*". Ves! Si ja havien passat lo riu. Al front!. Jo vaig dir: "*Jo no sé res, tant de bo sabés on està, que li diria*." Criden a mon pare, i, a mon pare li diuen: "*El vostre fill ens ha dit que ho sap vostè*." I diu: "*Ah!, pos si ell ho sap que us ho digui ell*." I el van amollar. I, després, va venir el consogre de mon germà, i, li diuen les mateixes paraules meues, de mon pare a ell. Diu: "*Lo vostre consogre ens ha dit que sí que ho sap*." Ai, fill meu! Diu: "*Sí senyor, que ho sé*." A puntades de peu des de dalt de l'Ajuntament, el van fer anar al barranc del Mut.

Estaven allí los cinc estos que havien marxat, i, van dir: "*Ara hem d'anar cap a Al barranc del Boc, em trobo amb mon germà I parlant allí jo i ell ... Pam! Un*

cavall amb un soldat. I diu: "On van vostès?" I *natros*, no res, esparverats. Diu: "No es moguin d'aquí que ara baixa el comandant." I al cap de deu minuts, allà va! Tota una cavalleria! I aquell home, que era vellet, diu: "Faci cap al poble." I vam anar cap al poble. I arribem al poble i lo va agarrar de seguida, a ell. Jo, no, me'n vaig anar cap a casa. Però a ell lo van agafar i el van portar al quarter i el van tancar. I, després, a mi me van vindre a buscar per fer-li guàrdia. Perquè si ell se n'anava ho pagaria jo. Jo li feia guàrdia, però, incomunicat, sense menjar i sense beure.

I, d'allí, al cap de quinze o vint dies, o potser dos mesos, no sé, lo van prendre cap a Tarragona. I el van portar a la Punxa. Allí el van tancar.

Quan van travessar el riu, en son demà, ja van fer cap aquí. Ja baixaven en cavalleria. I, aquí, los que havien de marxar, van marxar. L'alcalde que teníem i tot. Aquí no vam marxar los que no vam fer res. Ens vam quedar. Però, los altres van marxar cap a França. I molts de la meua quinta també van marxar. Perquè nosaltres, la meua quinta, vam anar a Tarragona, i, de Tarragona, vam fer cap al Parc Samà, a Cambrils. I de Cambrils... Per anar a la Guerra! Ens van allistar. Un soldat diu: "No us quedeu. No *sigueu tontos*". Lo que no va voler vindre, encara corre cap a França. Se'n van anar molts a França.

La presó

Pregunta: I a la Punxa quan va entrar?

Andreu: Al 39. Los jutjaven de seguida, i, si en jutjaven vint, dinou o quinze, pena de mort. I els mataven. Per la nit anaven i els afusellaven. I a ell lo van prendre a San Miguel de los Reyes. I a San Miguel de los Reyes va estar nou o deu mesos. A València. I, per la nit, lo traslladen al Puig. Esta presó, el Puig, estava per aquí a Castelló.

Lo van atansar més. Sí. I aquí va estar, no sé, va estar vint i *pico* de mesos. Trenta anys i un dia. I va fer no sé si vint-i-tres o vint-i-quatre mesos.

Ma mare va anar a veure'l... No res, l'ombra. No de dir parlem de mi a tu, l'ombra vèiem. No deixaven veure ni parlar, ni entrar... Res.

Quan lo van amollar, després, cada dia s'havia de presentar al quarter de la Guardia Civil. I del poble, d'aquí, lo van desterrar. I va fer cap a Salou. Al cap de, que tot passa, de cinc o sis mesos, set, vuit, o deu, va venir aquí al poble. Però, de moment, estava a Salou, ell. I a Salou, cada dia anava a presentar-se al quarter de la Guardia Civil.

La CNT

Jo, a la Guerra, era de la CNT, i venia los diaris de les Joventuts Libertàries. I no me'n vaig anar i no em van dir res. Quasi tothom ho era aquí, de la CNT. És que havies de tenir carnet, perquè, si no, no et feien res. Havies de ser de la UGT o de la CNT, i, la part obrera érem de la CNT. I ell era de la CNT. Quan lo van jutjar, li van sortir trenta anys i un dia.

S'havia acabat la Guerra i havien entrat ells, i, encara tenia el carnet de la CNT, sí. Si m'haguessin agarrat... Tots ne teníem de carnet, perquè, les lleis, los rojos, les tenien molt ben muntades, això t'ho dic jo. A la primera que va entrar la CNT, quan anàvem a la mar i feies pana, no calia que anessis a cap banda, anaves al Pes. Feien: *"Tu ves aquí, tu ves allà i tu ves allà"*. A mi em va passar. Vaig anar a casa Ullera i dic: *"Mireu, m'heu d'embarcar que hem fet pana i estarem dos setmanes o tres"*. *"Ah! Anem massa gent, aquí i allà"*. I anaves al pes: *"Mireu m'han dit que... Sss! ves-te'n cap a casa que, no pateixis."* Arribaven al dissabte, comptaven i, després de comptar: *"Quan heu guanyat?" "Tant"*. Van guanyar cinquanta duros. Acaba de comptar, i, a l'amo li diu: *"Ara has d'abonar los cinquanta duros i quinze que no l'heu volgut embarcar."*

Milicians a l'Ametlla. Bombardeigs

Quan van afusellar Durruti, que el van afusellar a Madrid, que era anarquista, aquí estava ple d'un munt de joves de Manresa, milicians. Sí, un munt n'hi havia.

Jo no estava mai al tros. Sempre estava per aquí. Perquè, a la Guerra, cada dia, al tard, passava l'*Hidro*. Ho tirava a l'Ampolla, ho tirava a l'Almadrava, i, aquí, va tirar dos cops. Va matar una cosina meua i un criet de cinc anys, més vivet que la fam. Lo va fer a trossos la bomba. Per això la gent estava al tros. No hi havia ningú al poble. Quatre eixelebrats com jo. "*Que ve l'avió!*". Ens n'anàvem al refugi. I quan se feia de nit me n'anava cap amunt, a casa.

La fam

La fam va venir quan se va acabar la Guerra. A la Guerra, no n'hi havia de fam, perquè jo anava a buscar la ració. Me donaven un *chusco* a mi, i un a mon pare. Me donaven un quilo d'arròs, un quilo de llenties, un quilo de... cigrons. Ens donaven la ració.

Treball. La Falange

Mon pare tenia una barqueta i li van prendre, i la va portar a Tortosa. I l'alcalde d'aquí li va dir: "*Si vols treure lo bot de Tortosa, ton fill lo menut - que era jo - s'ha de fer falangista*". Veges! Compra't una camisa! Me van comprar una camisa amb això aquí... A mon germà, li van prendre tot. Fins i tot, una bicicleta que tenia. Ens van prendre per *rojos*, no teníem ni vot ni veu.

Sí, falangista i me vaig fer. I vaig anar a Tortosa amb lo paper que me van fer aquí de la Falange. Me la van donar de seguida. Vaig baixar pel riu i vaig fer cap aquí. Disset anys. Se va acabar la Guerra, i, al cap de no res, ens van cridar per anar a fer el servei. L'únic que, Franco va fer per trimestres, i, com que sóc de l'octubre, no me va tocar. Al servei no vaig anar. Me vaig lliurar.

No hi vaig anar més. Un cop vaig tenir el bot, per a què? Jo no ho era falangista. Ells sabien que jo venia los diaris de les Joventuts Libertàries a la Guerra. Veus? I no em van fer res. I un altre, que era com jo, que vivia aquí baix, per por se'n va anar cap a França, i es va casar a França. Aquell també en venia. Los dos ne veníem, los repartíem, vaja...

